

Relacje jednostka - władza w różnych systemach politycznych

Autor: Anna Rabiega

Tematyka

Porównanie regulacji dotyczących wolności obywatelskich i praw człowieka w demokracji i niedemokratycznych systemach politycznych.

Kontekst

Niniejszy plan zajęć zaprojektowano dla grupy liczącej nie więcej niż trzydziestu uczestników w wieku powyżej 16 lat. Można go wykorzystać na zajęciach historii (zwłaszcza XX wieku), wiedzy o społeczeństwie, edukacji obywatelskiej i podobnych kursach lub podczas warsztatów organizowanych z okazji takich wydarzeń jak Dzień Praw Człowieka w szkole.

Cele

Uczestnicy przekonują się o znaczeniu i wadze wybranych wolności obywatelskich i praw człowieka.

Efekty kształcenia

Uczestnicy potrafią wymienić wolności obywatelskie i prawa człowieka, których przestrzeganie jest kluczowe w systemach demokratycznych.

Uczestnicy rozumieją i potrafią przytoczyć argumenty dotyczące tego, w jaki sposób wolności obywatelskie i prawa człowieka powinny być chronione prawnie (uregulowane) w systemie politycznym, aby ich przestrzeganie było rzeczywiście zapewnione.

Uczestnicy potrafią rozpoznać znaki ostrzegawcze świadczące o zagrożeniu demokracji i praw człowieka współcześnie.

Środki dydaktyczne

Film/artykuł prasowy/wywiad/fragment tekstu z książki ukazujący ekstremalny przykład reżimu niedemokratycznego.

Krótkie fragmenty tekstu ukazujące działający system demokratyczny (Materiał A).

Czas

90 minut

Przebieg zajęć:

Wprowadzenie (20 minut):

Nauczyciel przedstawia ekstremalny przykład reżimu totalitarnego/autorytarnego (krótki film, artykuł prasowy, fragment książki, wywiad); materiał nie musi być szczegółowym opisem – powinien być odrobinę dramatyczny i szokujący – tak by uczestnikom trudno było uwierzyć, że pokazywane sytuacje faktycznie mają/miały miejsce i kazać im zastanowić się, jak to możliwe, że do takich sytuacji dochodzi, co czyni je możliwymi.

Po przedstawieniu materiału nauczyciel inicjuje krótką dyskusję, by pozwolić uczestnikom wyrazić ich początkowe przemyślenia i uczucia na temat tego, w jaki sposób państwo ogranicza wolności i prawa jednostek i co umożliwia państwu takie działanie, jak również tego, w jaki sposób społeczeństwo może reagować na takie naruszenia praw człowieka.

Przedstawiany przykład może dotyczyć wydarzenia historycznego we własnym kraju uczestników zajęć, jednak nauczyciel może również wybrać jeden ze znanych na skalę międzynarodową przykładów konfrontacji na linii społeczeństwa obywatelskiego z władzą państwową, np.:

Protesty na Placu Tiananmen:

<https://www.youtube.com/watch?v=AgSjn2xmOC4>

(fragment "The Dawn of the Eye: the History of Film and TV News",
odcinek "The Global Eye (Embattled Witness): 1989 – 1997")

<https://www.youtube.com/watch?v=umPVL4XuJoQ>

(Tiananmen Square 25 years later, CNN news coverage; Plac Tienanmen 25 lat później, CNN)

<https://www.youtube.com/watch?v=kMKvxJ-Js3A>

(Archive: Chinese troops fire on protesters in Tiananmen Square – BBC News; Archiwum BBC News, Chińskie oddziały otwierają ogień do protestujących na placu Tienanmen)

<https://www.youtube.com/watch?v=VbKroPF3W5Q>

("It happened in Tiananmen Square – Al Jazeera English Documentary; „Wydarzenia na placu Tienanmen”, film dokumentalny stacji Al Jazeera)

Korea Północna:

<https://www.youtube.com/watch?v=ufhKWfPSQOw>

(Escaping from North Korea in search of freedom, Yeonmi Park at One Young World speech; Przemówienie Yeonmi Park podczas sesji One Young World, Ucieczka z Korei Północnej w poszukiwaniu wolności)

<https://www.youtube.com/watch?v=Gqvw0E2IQ4>

(interview with Yeonmi Park, author of "In Order to Live: A North Korean Girl's Journey to Freedom"; wywiad z Yeonmi Park, autorką „In Order to Live: A North Korean Girl's Journey to Freedom")

https://www.youtube.com/watch?v=f3e_9CEFGs8

(Hyeonseo Lee explains her struggles of escaping North Korea; Hyeonseo Lee opowiada o swoich zmaganiach, by uciec z Korei Północnej)

Nazistowskie Niemcy:

<https://www.youtube.com/watch?v=WVUAIPMsZ60>;

<https://www.youtube.com/watch?v=3RV14xFAFvg>

(What was life like for young people in Nazi Germany?; Jak wyglądało życie młodych ludzi w nazistowskich Niemczech?)

<https://www.youtube.com/watch?v=hC05SbnDRSc> (Nazi policies towards women; Polityka nazistów względem kobiet)

Kambodża:

<https://www.youtube.com/watch?v=3rtSZTVZVfs> (The Most Evil Man in History: Pol Pot; Najgorszy człowiek w historii: Pol Pot)

<https://www.youtube.com/watch?v=yy8sw9pBJ6c> (Former Khmer Rouge soldier faces up to past; Żołnierze dawnego reżimu czerwonych Khmerów stawiają czoła przeszłości)

<https://www.youtube.com/watch?v=iAiDAgLclbY>

(BBC Timewatch – Pol Pot: The Journey to the Killing Fields; Dokument BBC – Pol Pot: Podróż na pola śmierci)

Realizacja (50 minut):

A. Praca w grupach (20 minut)

Uczestnicy łączą się grupy pięcioosobowe (tworząc łącznie sześć grup).

Każda grupa otrzymuje krótki fragment opisujący funkcjonującą demokrację w jednym z sześciu obszarów w fikcyjnym państwie Demokratia (Materiał A):

- prawa człowieka, w szczególności wolności polityczne, np. wolność od tortur,
- całkowita kontrola (ograniczenie prawa do prywatności),
- instytucje państwowe,
- media,
- system partyjny,
- edukacja, społeczeństwo obywatelskie.

Zadaniem każdej grupy jest przygotowanie pięciominutowego wystąpienia lidera partii politycznej, który w przekonujący sposób zaprezentuje rozwiązania prowadzące do demontażu systemu demokratycznego w danym obszarze (używając argumentów, które mogłyby zostać w takiej sytuacji rzeczywiście zastosowane).

B. Prezentacja rezultatów pracy w grupach (30 minut)

Prezentacja rezultatów pracy grupowej w formie krótkich wystąpień polityków.

Podsumowanie (20 minut):

Wszyscy uczestnicy porównują ustalenia i dyskutują nad nimi. Każdy deklaruje, czego nauczył się dzięki ćwiczeniu.

Prowadzący zajęcia rozdaje małe kartki papieru (np. samoprzylepne post-it) w dwóch kolorach. Na jednej z nich uczestnicy zapisują przydatną wiedzę i umiejętności, jakie zdobyli podczas zajęć – te trafiają do „walizki” (uczestnicy przyklejają je do tablicy pod taką kategorią).

Na karteczkach w drugim kolorze uczestnicy zapisują to, co ich zdaniem nie było przydatne lub interesujące – te karteczki trafiają do „kosza” (uczestnicy przyklejają je pod napisem „kosz” na tablicy). Prowadzący zajęcia odczytuje refleksje uczestników – najpierw zawartość „kosza”, następnie „walizki”.

Źródła:

- “Sophie Scholl: The final days” („Sophie Scholl – ostatnie dni”), reżyseria Marc Rothemund
- “The killing fields” („Pola śmierci”), reżyseria Roland Joffé
- “The Lives of Others” („Życie na podsłuchu”), reżyseria F. Henckel von Donnersmarck
- “Nineteen Eighty-Four” („1984”) George Orwell (a także “1984” film, reżyseria Michael Radford)
- “The man versus the state” („Jednostka wobec państwa”) Herbert Spencer
<http://www.econlib.org/library/LFBooks/Spencer/spnMvSCover.html>
- “Individual Rights and Government Wrongs” Brian Phillips
- “Reconciling Individual Rights and Government Interests: Madisonian Principles Versus Supreme Court Practice” David L. Faigman :
https://repository.uchastings.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1868&context=faculty_scholarship

Propozycje zadania domowego:

1. Czy w społeczeństwie demokratycznym powinny istnieć jakiegokolwiek ograniczenia pluralizmu politycznego? Odpowiedź uzasadnij.
2. Opisz okoliczności, w których wolności osobiste i sprawiedliwość społeczna mogą pozostawać w sprzeczności. Jakie rozwiązania tych problemów można zastosować?
3. Jakie formy zaangażowania obywatelskiego są Twoim zdaniem najskuteczniejsze i dlaczego?

Materiał A na następnych stronach:

PRAWA CZŁOWIEKA

Z "Konstytucji Demokracji":

Artykuł 3

1. Wolność i bezpieczeństwo człowieka podlega ochronie prawnej.
2. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Artykuł 23

Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.

Artykuł 24

1. Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie.
2. Każdy pozbawiony wolności nie na podstawie wyroku sądowego ma prawo odwołania się do sądu w celu niezwłocznego ustalenia legalności tego pozbawienia. O pozbawieniu wolności powiadamia się niezwłocznie rodzinę lub osobę wskazaną przez pozbawionego wolności.
3. Każdy zatrzymany powinien być niezwłocznie i w sposób zrozumiały dla niego poinformowany o przyczynach zatrzymania. Powinien on być w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania przekazany do dyspozycji sądu. Zatrzymanego należy zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania do dyspozycji sądu nie zostanie mu doręczone postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu wraz z przedstawionymi zarzutami.
4. Każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny.
5. Każdy bezprawnie pozbawiony wolności ma prawo do odszkodowania.

CAŁKOWITA KONTROLA

Z "Konstytucji Demokracji":

Artykuł 37

Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Artykuł 38

Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami.

Artykuł 39

Zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

Artykuł 40

Zapewnia się nienaruszalność mieszkania. Przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

Artykuł 41

1. Nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby.
2. Władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

Artykuł 43

1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.
2. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.
3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami. Przepis art. 38 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 47

Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może określać ustawa.

Artykuł 48

1. Każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się.
2. Zakazane są zrzeszenia, których cel lub działalność są sprzeczne z Konstytucją lub ustawą. O odmowie rejestracji lub zakazie działania takiego zrzeszenia orzeka sąd.
3. Ustawa określa rodzaje zrzeszeń podlegających sądowej rejestracji, tryb tej rejestracji oraz formy nadzoru nad tymi zrzeszeniami.

INSTYTUCJE PAŃSTWOWE

Z "Konstytucji Demokracji":

Artykuł 8

Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Artykuł 9

1. Ustrój Republiki Demokracji opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej.
2. Władzę ustawodawczą sprawuje Parlament, władzę wykonawczą Prezydent Republiki i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały.

Artykuł 52

Obywatel Demokracji ma prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania Prezydenta Republiki, przedstawicieli do Parlamentu i organów samorządu terytorialnego, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat.

Artykuł 51

1. Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa.
2. Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu.
3. Ograniczenie prawa, o którym mowa w ust. 1 i 2, może nastąpić wyłącznie ze względu na określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa.

Artykuł 55

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.
2. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie.

MEDIA

Z "Konstytucji Demokracji":

Artykuł 14

Republika Demokracji zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu.

Artykuł 54

1. Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.
2. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Ustawa może wprowadzić obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.

Artykuł 113

1. Rada Radiofonii i Telewizji stoi na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji.
2. Rada Radiofonii i Telewizji wydaje rozporządzenia, a w sprawach indywidualnych podejmuje uchwały.

Artykuł 114

1. Członkowie Rady Radiofonii i Telewizji są powoływani przez Parlament i Prezydenta Rzeczypospolitej.
2. Członek Rady Radiofonii i Telewizji nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością pełnionej funkcji.

Artykuł 115

Zasady i tryb działania Rady Radiofonii i Telewizji, jej organizację oraz szczegółowe zasady powoływania jej członków określa ustawa.

SYSTEM PARTYJNY

Z "Konstytucji Demokracji":

Artykuł 17

1. Republika Demokracji zapewnia wolność tworzenia i działania partii politycznych. Partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli polskich w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa.
2. Finansowanie partii politycznych jest jawne.

Artykuł 19

Zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa.

SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE

Z "Konstytucji Demokracji":

Artykuł 78

Organizacje pozarządowe są dobrowolnymi, samorządnymi ciałami lub organizacjami, których zasadniczym celem działalności nie jest osiągnięcie zysku, lecz realizacja dążeń ich fundatorów lub członków. Organizacje takie nie obejmują partii politycznych.

Artykuł 79

1. Organizacje pozarządowe korzystają z prawa wolności wypowiedzi.
2. Organizacje pozarządowe mogą swobodnie wybierać cele swojej działalności oraz środki ich osiągnięcia, o ile nie pozostają one w sprzeczności z wymogami demokratycznego społeczeństwa.

Artykuł 80

1. Organizacje pozarządowe podlegają kontroli państwowej.
2. Działania bądź zaniechania władz państwowych względem organizacji pozarządowej mogą być przedmiotem postępowania administracyjnego i podlegają zaskarżeniu przez organizację pozarządową przed niezależnym, bezstronnym sądem.

Artykuł 81

1. Organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną działają na jednakowych zasadach jak inne osoby prawne i podlegają wymogom i sankcjom prawa administracyjnego, cywilnego i karnego.
2. Podstawy prawne działania organizacji pozarządowych oraz stosowana przez państwo polityka fiskalna powinny stwarzać dogodne możliwości tworzenia takich organizacji i ich działania.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Treść tego materiału nie odzwierciedla oficjalnej opinii Unii Europejskiej.
Odpowiedzialność za informacje i poglądy wyrażone w filmie spoczywa wyłącznie na autorze (autorach).